

HELÂL OTEL SERTİFİKASI KURALLARININ FİKHÎ İLKELER ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE HALAL HOTEL CERTIFICATE RULES IN THE FRAMEWORK OF THE ISLAMIC LAW PRINCIPLES

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR

Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İDKAB Eğitimi Bölümü, Kastamonu/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.945>

Reference : Özdemir, A. (2018). "Helâl Otel Sertifikası Kurallarının Fikhî İlkeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *International Social Sciences Studies Journal*, 4(24): 4872-4880

ÖZ

Turizm sektöründe faaliyet göstermekte olan; otel, pansiyon ve tatil köyü gibi tesislerin helâl sertifikası almaları için uymaları gereken kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar fıkıh ilmi çerçevesinde incelendiğinde, bir kısmının zarurî olarak sağlanmasının gerekli olduğu, bir kısmının ise tavsiye nitelikli olduğu görülmektedir. Zorunlu olarak uyulması gereken kurallara örnek olarak otel içerisinde bayan ve erkek kullanımına ayrı ayrı tahsis edilmiş havuzların bulunması, lokanta hizmetlerinde haram ürünlerin kullanılmaması, namaz ibadeti için mekân tahsis edilmesi gösterilebilir. Otel içindeki etkinliklerin namaz saatlerine göre ayarlanması, kible yönünün belirtilmesi, odalarda Kur'an-ı Kerim bulunmasını ise mecburî olmayıp fikhî tavsiye niteliği taşıyan uygulamalara örnek olarak gösterilebilir.

Helâl otel sertifikasında ikili bir ayırıma gidilerek asgarî şartları taşıyan helâl oteller ile azamî hassasiyeti ilke edinen oteller şeklinde iki farklı kategori oluşturmak mümkündür. Müşteri hedef kitlesi olarak sadece İslam ülkelerini ve dinî duyarlılığı olanları belirleyen oteller tüm kuralları yerine getirerek "Sarı Helâl Otel Sertifikası" alırken; müşteri hedef kitlesini daha geniş tutanlar, dinî duyarlılığı ön planda olanların da otellerinde hizmet almasını sağlamak amacıyla "Mavi Helâl Otel Sertifikası" almayı tercih edebilirler. Bu çalışmada, helâl otel standartları için beyan edilen ilkeler fıkıh ilmi çerçevesinde değerlendirilerek uyulması mecbur kurallar ile, tavsiye edilen kurallar şeklinde ikili bir tasnif sistemi geliştirilmesi hedeflenmektedir. Burada elde edilen sonuçların uygulamaya geçirilmesi ile, iki farklı helâl otel standardı geliştirilip helâl turizm pazarının büyümesine katkı sağlamak mümkün olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Helâl Otel Sertifikası, Teklifî Hüküm, Farz, Haram

ABSTRACT

There are certain rules for hotels, hostels and holiday villages etc. to have a halal certificate in the tourism sector. Upon examination of these rules in the framework of Islamic Law, it is seen that some of them are compulsory while some of them are optional. As an example to the compulsory rules, to build two separate pools for men and women, not to use any product forbidden by religion and facilitating a place for the prayer (namaz) worship can be counted. Organizing the activities within the hotel according to prayer hours, indicating the direction of Kiblah, putting Quran in the rooms are not compulsory but recommended activities which can be defined as optional (mendup) in the Islamic Law.

For the halal hotel certificate, it is possible to create two groups in which halal hotels with the minimum requirements are included in one and hotels having the utmost requirements are included in the second one. The hotels selecting the Islamic countries and those with a religious consciousness as their target customers are awarded the "Yellow Halal Hotel Certificate" other hotels with a broader customer range may be awarded "Blue Halal Hotel Certificate" to also include other holiday makers with a religious awareness. It is aimed in this study to form a binary classification system as the compulsory rules and other optional ones declared for the halal hotel standards in the framework of the Islamic Law. With the application of the results obtained herein, two different halal hotel standards will be developed and it will be possible to contribute to the growth of halal tourism market.

Keywords: Islamic Law, Halal Hotel Certificate, Permissible, Fardh (obligation), Forbidden by Religion

1. GİRİŞ

Dünya turizm sektöründe alternatif konaklama şekilleri günden güne gelişim göstermektedir. Dinî duyarlılığı olan insanlara hizmet etme amacı ile helâl otel sertifikalı otel işletim yönteminin büyük bir artış gösterdiği görülmektedir (Pamukçu, 2017: 47). Bir otelin helâl otel sertifikası alabilmesi için çeşitli yükümlülüklerinin olması tabiidir. Bu yükümlülükler, yapılması gerekenler ve yapılmaması gerekenler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ikili ayırım kendi içinde mutlaka gerekli olanlar ile olması tavsiye edilenler olarak ikiye ayrılmaktadır. Fıkıh usulünde teklifi hükümler başlığı altında hükümlerin çeşitleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Hükümlere ilişkin kavramların tanımlanmasında mezhepler arasında farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, yapılması olumlu ve iyi görülen davranışlar farz, vacip, mendup, sünnet, müstehap, nafil, kavramları ile ifade edilirken; yapılması istenilmeyen davranışlar tenzihen mekruh, tahrimen mekruh ve haram kavramları ile tanımlanmıştır. Yapılması ve terk edilmesi serbest bırakılan alan ise mubah, helâl, meşru ve caiz kavramları ile ifade edilmiştir.¹ Güzel görülen davranışlar ve günah/çirkin kabul edilen bir davranışlar için birden çok kavramın kullanılmasının sebebi, yapılan davranışın bağlayıcılık ölçüsünün farklı olmasıdır. Uhrevî olarak karşılaşılabilecek olan ödül ve ceza, ortaya konulan fiilin niteliğine göre değişiklik gösterecektir.

Fıkıh literatüründe oluşmuş bu kavram bilgisinden hareketle teklifi hükümleri, zorunlu olarak uyulması gerekenler ile tavsiye niteliğinde olan hükümler olmak üzere iki kategori olarak sınıflandırma yapılabilir. Buna göre farz, vacip hükmünü taşıyan davranışlar yapma (edâ) bakımından, haram hükmü taşıyan davranışlar ise yapmama (kaçınma) bakımından zorunlu olarak riayet edilmesi gereken hükümler sınıfına dâhildir. Mendup, sünnet, müstehap, fazilet, nafil, meşrû, caiz ve helâl hükmü ile tanımlanan davranışlar ise zorunlu olarak uyulması gerekli olmayan tavsiye nitelikli hükümler sınıfına dâhildir. Helâl otel sertifikası kuralları tespit edilirken fıkıh usulündeki teklifi hükümlerin bağlayıcılık bakımından farklılığını gösteren bu bilgilerden istifade edilecektir.

2. HELÂL OTEL SERTİFİKASI KURALLARI

Resmi kurumlar tarafından henüz helâl otel standardizasyonu yapılmadığı için genel kabul görüp uygulamaya geçirilen bir standardizasyon bulunmamaktadır. Bu konudaki ihtiyaca cevap vermek üzere sivil toplum kuruluşları tarafından standart belirleme çalışmaları yapılmaktadır. Turizm sektöründe faaliyet göstermekte olan konaklama işletmelerinin² helâl sertifikası almaları için uygulamaları gereken kuralları beyan eden çeşitli standardizasyon sistemleri incelendiğinde³ bu kuralların bir kısmının Müslümanlar için zorunlu olarak uyulması gereken esaslar olduğu, bir kısmının ise tavsiye niteliğinde olup en iyi olana yönlendirme amacı taşıdığı görülmektedir. Hâlihazırda yapılan, tüm kuralları tek bir başlık altında sunmaktır. Ancak dinen uyulması mecburi olan kurallar ile tavsiye niteliğinde olan kuralların tek bir başlık altında sunulması isabetli değildir. Sağlıklı bir standart yapılabilmesi için zorunlu olan ile olmayan esasların ayrılması gerekmektedir.

2.1. Zorunlu Olarak Bulunması Gereken Kurallar

Üzerinde çalışılan mevzu sadece helâl otel standardizasyonu çerçevesinde olduğu için temizlik, güvenilirlik, emeğin hakkının tam ve zamanında verilmesi, can ve mal güvenliğinin sağlanması gibi tüm otellerde dikkat edilmesi gereken hususlara burada değinilmeyecektir. Bu çalışmada amaç, tüm otellerde aranan asgari standartlara “helâl” kavramına uyum için yapılacak ilave standart kurallarını zorunlu olan, tavsiye edilen ayırımı yaparak tespit etmektir.

Zorunlu olarak uyulması gereken kuralları; mahremiyet sınırlarının korunması, ibadetlerin yapılabilmesi için gerekli imkânların sunulması, eğlencenin sınırlarının belirlenmesi, yemeklerde helâl ürünlerin sunulması başlıkları altında toplamak mümkündür.

* Bu makale, Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi tarafından 7-9 Nisan 2017 tarihinde Alanya’da düzenlenen 1. Helâl Turizm Kongresinde sunulan ve bildiri kitabında yayınlanan tebliğ gözden geçirilerek, gerekli değişiklik ve düzenlemeler yapılarak hazırlanmıştır.

¹ Teklifi hüküm çeşitleri ve oluşum süreci hakkında bkz. Dilek, U. B. (2011). Teklifi Hüküm İfade Eden Kavramların Doğuşu, Gelişimi ve Terimleşmesi, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 18, s. 211-242.

² Helâl otel işletmelerinin Türkiye’deki mevcut durumunu ve istatistikî veriler için bkz. Pamukçu, H.ve Arpacı, Ö. (2015). Helâl Konseptli Otel İşletmeleri: Türkiye’deki Mevcut Durum Üzerine Bir Araştırma, *1. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu Bildirileri*, s. 319-331, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi.

³ Helâl otel sertifikası için aranan şartlar hakkında örnekler için bkz. <http://adlbelge.com/helal-otel-sertifikasi> (Erişim Tarihi: 05.01.2017); <http://www.gimdes.org/helal-otel-nasil-olmalı-2.html> (Erişim Tarihi: 05.01.2017); <http://www.turizmaktuel.com> (Erişim Tarihi: 05.01.2017)

2.1.1. Mahremiyet Sınırlarının Korunması Kapsamındaki Kurallar:

- a- Otelde bay-bayan kullanımına ayrı ayrı tahsis edilmiş havuzlar bulunmalıdır. Otelde tek havuz olması durumunda dönüşümlü kullanılması sağlanmalıdır.
- b- Bay ve bayan havuzlarına giriş-çıkış yolları birbirinden bağımsız halde olmalıdır.
- c- Bayan havuzlarının dışarıdan görülmesine engel olunmalıdır. İçeride fotoğraf ve kamera kaydı alınmasına izin verilmemelidir.
- d- Televizyon yayınlarında müstehcen kanallara yer verilmemelidir.
- e- Bina içinde ve dışında müstehcen nitelikli reklam, pano, afiş bulunmamalıdır.
- f- Kuaför ve masaj salonlarında müşteriler ve hizmet sunanlar bakımından erkek-kadın ayrımı sağlanmalıdır.
- g- Mahremiyete aykırılık olacağı için oda içleri kamera takibine alınmamalıdır.
- h- Otelde evli olmayan çiftlerin kalmasına izin verilmemelidir. Birinci dereceden yakın akraba olmayanların aynı odada kalmalarına izin verilmemelidir.

Buraya kadar zikredilen kuralların mecburiyet taşımasının gerekçesi ayet ve hadislerde kadın ve erkeğin örtülmesi gereken yerlerinin beyan edilmesi, birbirine yabancı olan erkek ile kadınların birbirlerini görme ve dokunma hususundaki sınırları açıklayan ayet ve hadislerin bulunmasıdır. Tesettürün mevcudiyeti zarurî ilim ifade eden Kur'an ayetleri ile sabit olmuştur. (Topaloğlu, 1991: 16) “Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mü'min kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Görünen kısımlar hariç zinetlerini göstermesinler. Bir de başörtülerini yakalarının üzerine salıversinler...” (Nur Suresi, 24/30-31). Hz. Peygamber (s.a.) hadislerinde harama bakmama konusunda Müslümanlara uyarılarda bulunmuştur (Ebû Dâvûd, Nikâh, 2149).

Evli olmayan erkek ve kadının aynı odada kalmalarının yasak olmasının temelinde, İslâm dininin nikâh bağı olmadan birlikte yaşamayı, aralarında nikâh bağı olmayan birbirine yabancı erkek ve kadının kimsenin bulunmadığı kapalı yerlerde bulunmayı ve zinayı yasaklaması gelmektedir. Bu konuda birçok ayet ve hadis bulunmaktadır. İsrâ Suresi 32. ayetinde “Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur.” buyrulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.) “Bir adam yanında mahremi olmadıkça yabancı bir kadınla yalnız kalmasin.” (Buhârî, Nikâh, 4935) ikazı ile korunması gereken mahremiyet sınırlarını beyan etmiştir.

Birbirine yabancı erkek ve kadınların arasında mahremiyet kuralları bakımından olması gereken ölçü ve sınırlara dair ayet ve hadislerdeki bu uyarılar, otellerde havuz, hamam, plaj, spa merkezi, masaj salonu ve sauna gibi alanlarda erkek ve kadınlar için ayrı mekânların tahsis edilmesini zorunlu kılmaktadır. Aynı odayı paylaşacak kişilerin yakın akraba veya evli olma zorunluluğu bulunmalıdır. Naslarda bu konuda yer alan hükümler, tavsiye niteliğinde olmayıp, mutlaka uyulması gereken sınırları beyan ettiği için oteller, helâl otel sertifikası alabilmek için bu kurallara uygun hareket etmekte yükümlü olmalıdır.

2.1.2. Eğlencenin Sınırları Bakımından Uyulması Gereken Kurallar:

- a-Eğlence ve animasyon gösterilerinde dinin haram saydığı davranış ve uygulamalar yapılmamalıdır.
- b- Kumarhaneler ve bahis oyunu mekânları bulunmamalıdır.

Kur'an'da içki ve kumar yasağı aynı ayette bulunmaktadır. Mâide Suresi 90. Ayetindeki “Ey İman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.” uyarısı konaklama yerlerinin helâl statüsü elde edebilmeleri için alkol, uyuşturucu, kumar ve bahis gibi haram kabul edilen uygulamalara işletmelerinde yer vermemelerini zorunlu kılmaktadır.

Eğlence ve gösteri amaçlı etkinliklerde içki, uyuşturucu gibi haram unsurların bulunması, cinsellik ihtiva eden genel kamu ahlakına aykırı dans ve oyun gösterilerin yapılması helâl otel standardına aykırılık taşıyacaktır.

2.1.3. İbadetlerin Yapılabilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler:

- a- Abdest almak ve namaz ibadetini yerine getirebilmek için mekân tahsis edilmelidir.
- b- Ramazan ayında imsak ve iftar saatlerinde yemek hizmetleri bulunmalıdır.

Birçok ayet-i kerimede namaz kılmanın ve oruç tutmanın farz kılındığı bildirilmektedir.⁴ Ayrıca İslâm'ın beş esas üzerine bina edildiğini ifade eden hadiste namaz ve orucun bu esaslardan olduğu beyan edilmiştir (Tirmizî, İman, 2609). Namaz kılabilmek için abdestli olmak gerekir. Bu sebeple, lavabolarda abdest almak yasaklanıyorsa, abdest almak için mutlaka başka uygun bir yer gösterilmelidir.

Odalarda her zaman namaz kılma fırsatı bulunamayacağından otelin bir yerinde mescit açılması helâl otel standardında mecbur olarak kabul edilmelidir. Ramazan ayının hususiyeti sebebiyle bu ayda oruç tutan müşteriler için iftar ve sahur vakitlerinde yemek hizmeti sunulmalıdır.

2.1.4. Yemek Hizmetinde Uyulması Gereken Kurallar:

- a- Yemek hizmetlerinde alkollü içeceklere yer verilmemelidir.
- b- Depolama, taşınma, pişirilme ve sunulma aşamalarında helâl ürünlerin haram ürünlerle karışması engellenmelidir.
- c-Domuz ürünleri ve türevleri kullanılmamalıdır.
- d- İslâmî esaslara göre kesimi yapılan hayvanların etleri kullanılmalıdır.
- e- Otelde kullanılan ürünlerde israfın önüne geçilmesi için tedbirler alınmalıdır.

İslâm dininde helâl sahası çok geniştir. Ancak dünyanın imtihan sahası olması, sağlığın korunması gibi birçok hikmete dayalı olarak bazı ürünlerin kullanılması yasaklanmıştır. Hayvan türlerinden domuz ve İslâmî usuller gözetilmeden kesilen hayvanların etleri fıkıh mezheplerinin ittifakı ile haramdır. Bu hükmün temelinde “Allah size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah’tan başkası adına kesileni haram kıldı...” (Nahl Suresi, 16/115) ayeti bulunmaktadır.

Buna göre yemek hizmetlerinde domuz ve türevlerinin kullanılmaması, İslâmî esaslara göre kesimi yapılan hayvanların etlerinin kullanılması ve satın alınmasından sofraya kadar geçen süreçte haram hükmünde olan bir nesne ile buluşmaması için gerekli tedbirlerin alınması fikhî bir gereklilik olduğu için, bu şartlar helâl otel sertifikası için zorunlu olarak uyulması gereken kurallar kapsamındadır.

Sahip olunan servet, nimet ve imkânların yerli yerince kullanılmaması diye tanımlayabileceğimiz israf ve savurganlık sadece helâl otel sertifikası alan mekânlarda değil insanın hayat sürdüğü her yerde kaçınılması gereken bir davranış olduğunu kabul etmek gerekir. Kur’an’da harcamalarda orta yolu tutmak emredilmekte (Furkân Suresi, 25/67) ve israf etmek yasaklanmaktadır (En’am Suresi, 6/141). Resûlullah (s.a.) akan nehirden abdest alırken bile israf edilmemesi gerektiğini bildirmektedir (İbn Mâce, Tahare, 425). Otellerdeki israfın önüne geçilmesi için yapılması gerekenler başlı başına bir proje çerçevesinde ele alınmayı beklemektedir. Helâl otel sertifikası için zorunlu olarak israfın önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması şartı ileri sürülerek acil çözüm bekleyen bu meselede belki ilk adımı atmamak mümkün olabilecektir.

2.1.5. Taharet Kapsamında Uyulması Gereken Kurallar:

- a-Tuvaletlerde su tesisatı bulunmalıdır.
- b-Küçük çocuklar için ayrı bir çocuk havuzu bulunmalıdır.

Namaz ibadetinin şartlarından olan “necasetten taharet” namaz kılacak kimsenin vücudunun ve elbisesinin temiz olmasını gerektirmektedir. Bütün necaset çeşitleri ve necis maddelerin temizliği için temizlik yollarından öncelikle yıkama yolu uygulanır. (Akyüz, 1995:356) Su olmadığında yeterli temizlik sağlanamayacağından dolayı, helâl otel statüsü tuvaletlerde su tesisatının bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Küçük çocukların idrarını tutamayacaklarını ve havuzu kirletebileceklerini düşündüğümüzde çocuklar için yetişkinlerden ayrı bir havuzun tahsis edilmesi, fıkıhtaki “necasetten taharet” kuralı sebebi ile önem arz etmektedir.

2.2. Helâl Otel Sertifikası İçin Tavsiye Niteliğindeki Kurallar

Bir otelin helâl sertifikası alması için zorunlu kuralların yanında tavsiye niteliğinde kurallar da bulunmalıdır. Bu sayede asgari şartları taşıyan oteller ile müşteri memnuniyeti için daha fazla hizmet sunan otelleri ayırmak mümkün olacak ve helâl oteller arasında “iyi, daha iyi ve en iyi” kategorisi uygulanabilecektir. Zorunlu olan kuralları yerine getiren işletmeler en alt kategoriden helâl sertifikası alırken, tavsiye niteliğinde kuralları da hayata geçiren oteller mevcut yıldız kategorisine benzer bir şekilde sınıflandırılabilir.

⁴ Namaz ve oruç hakkındaki ayetlerin konu bakımından tasnifi ve listesi için bkz. Özdemir, A. (2014). *Kur’an’da Yeralan Fıkıhî İlke ve Konular*, s.113-118, Murat Kitabevi, Ankara.

2.2.1. İbadetlerin Yapılabilmesi İçin Tavsiye Kuralları:

a- Otelde yapılacak etkinliklerin namaz saatleri ve iftar vakitleri dikkate alarak planlanması

Oteldeki etkinliklere katılmak mecburiyet taşımadığına göre isteyenler namaz kılmaya engel olacak durumlarda etkinliğe katılmayarak ibadetlerini yerine getirme imkânı bulacaklardır. Bu sebeple etkinliklerin namaz saatleri dikkate alarak planlanması zorunlu kurallar arasında zikredilmemiştir. Ancak tüm konuklara hizmet sunabilme ilkesinin işletme sahipleri için ideal bir yaklaşım olduğu göz önüne alındığında ibadetlerini yaptıkları için etkinliklere katılamayacak durumda olan misafirler de dikkate alınarak etkinlikler için zaman planlamasının buna göre yapılması en doğru olan uygulama olacaktır.

b- Cuma namazları için yakında bulunan camilere ulaşım imkânı sağlanması

Cuma namazı erkekler için farz bir ibadet olmasına rağmen bu maddenin tavsiye kurallar içinde bulunmasının nedeni cuma namazı için camiye ulaşma sorumluluğunun otelin değil fertlerin sorumluluğunda olmasıdır. Fertlerin kendi imkânlarını kullanarak Cuma namazı için camiye gitmelerinin önünde bir engel yoktur. Cuma namazı için servis tahsisi müşteri memnuniyetini sağlama bakımından faydalı bir uygulama olacaktır. Ancak bunu mecburî kabul etmek isabetli değildir.

c- Odalarda kıble yönünün gösterilmesi, seccade ve Kur'an-ı Kerim bulunması, namaz saatini gösteren takvimlerin olması

Burada zikredilenler ibadetini yapmak isteyenlerin otel yönetimine muhtaç olmadan da çözüm bulabileceği hususlardır. Gelişen teknolojik araçların bu konuda büyük kolaylık tanıdığı malumdur. Otelin bu imkânları sunmasını ise zorunlu olmadığı halde müşteri memnuniyeti için yaptığı faydalı uygulamalar arasında sayabiliriz.

d- Mescitlerin gürültü ve sese karşı izole edilmesi

Namaz kılarken dışardan duyulan ses ve gürültü namazı bozmayacağı için her ne kadar zorunlu kurallar çerçevesinde ele alınmasa da, ibadetin huzurlu bir şekilde yerine getirilmesi ve ibadet edenlere saygı gösterilmesi için ses ve gürültüye karşı uygun mekânların mescit olarak tahsis edilmesi helâl otel sertifikası için tavsiye edilen kurallardandır.

2.2.2.Yemek Hizmetinde Tavsiye Kuralları:

a- Yemek hizmetlerinde bütün fıkıh mezheplerinin caiz kabul ettiği ürünlerin bulunması

Fıkıh mezhepleri icthad⁵ farklılığına dayalı olarak bir mesele hakkında farklı hükümler verebilmektedirler. Yenilmesi helâl olan ürünler konusunda özellikle de hangi hayvan türlerinin yenilebileceği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Burada şöyle bir soru gündeme gelmektedir. Helâl sertifikası için sadece tüm mezhepler tarafından ittifakla helâl kabul edilenler mi otelde bulundurulacaktır yoksa bir mezhep tarafından helâl görülmesi, o ürünü otelde bulundurmak için yeterli kabul edilebilir mi?

İctihad seviyesinde olmadığı için fikhî bilgiyi taklit ederek öğrenenlerin tek bir mezhebe bağlı kalma mecburiyetinin olmadığı hususunda fıkıh usulünde genel bir kabul vardır. Sadece, kendi mezhebi dışındaki mezhepleri hangi durumlarda taklit edilebileceğinde ihtilaf mevcuttur. Bu ruhsatı kullanabilmek için zarurî şartların mevcut olmasını savunanların yanında ihtiyaç söz konusu ise farklı mezheplerden yararlanılabileceğini savunanlar da vardır. Hatta zarurete ya da ihtiyaca dayalı olmaksızın Müslümanların kendi durumuna en uygun icthada göre hareket edebileceğini savunular da bulunmaktadır.⁶ İctihad edemeyen kişi için taklit ve bilmeye ihtiyaç duyduğu hükümleri ilim ehline sormak vacip olmakla birlikte, karşılaştığı bütün meselelerde belirli bir imamı taklit etmesi vacip değildir (Şa'ban, 2015: 450). Buna göre, bir Müslüman icthad ehliyetine sahip herhangi bir âlimin görüşü doğrultusunda hareket ediyorsa ona dinin kurallarına aykırı hareket ediyor diye bakılamaz. O kişi dinî bakımından sorumlu olmayacaktır ve yaptığı o uygulama dinin meşruyet sınırları içindedir.

Bu açıklamalardan çıkan sonuca göre, otellerde yemek hizmetlerinde bütün fıkıh mezheplerinin helâl kabul ettiği ürünleri bulundurmamayı zarurî kurallar çerçevesinde değerlendirmek isabetli olmayacaktır. Bununla birlikte sadece kendi mezhebine bağlı olup başka mezheplere tabî olmayı hiçbir zaman kabul etmeyen

⁵ İctihad, Kitap ve sünnette bir konunun hükmü açık olarak bulunmadığı zaman, fıkıh usulü ilkelerinden yararlanarak bilgiyi elde edebilmek için yapılan ilmi çalışmadır. Bkz. Karaman, H. (1996). *İslâm Hukukunda İctihad*, s. 19, İfav Yayınları, İstanbul.

⁶ Mukallidin mezhepler karşısındaki durumu hakkındaki ortaya konan görüş ve değerlendirmeler için bkz. Karaman, H. (1993). *İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri*, II, 521-529, Nesil Yayınları, İstanbul.

müşterilerin de olabileceği varsayımı ile her mezhebe göre caiz olan yiyecekleri bulundurma tavsiye nitelikli kurallar içerisinde dâhil edilebilir.

Hanefilere göre deniz ürünlerinden sadece balık türleri helâl iken, diğer fıkıh mezheplerinde deniz mahsullerinde bu şekilde bir sınırlandırma bulunmamaktadır. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak, bir otelin balık dışındaki deniz ürünlerini otel müşterilerine sunması helâl otel belgesi almasının önünde engel olarak görülmemelidir. Bir ürünün tüketilmesi bir mezhebe göre caiz ise onu otelde müşterilere sunmak helâl otel sertifikasına aykırı kabul edilmemelidir. Bununla birlikte oteller tek bir mezhebe bağlı olarak hayatını sürdürmek isteyen müşterilerin de bulunabileceğini düşünerek, tüm mezheplerin ittifakla caiz gördüğü yiyecekleri alternatif olarak sunulmalıdır.

b- Kullanılan ürünlerde helâl sertifikası bulunması

Türkiye’de son yıllarda helâl gıda alanında faaliyetlerin yaygınlaştığı görülmektedir. Fıkıh ilmi çerçevesinde bu hususu şu şekilde değerlendirebiliriz. Hayatta %100 kesinlik mümkün ve uygulanabilir olmadığı için galib-i zanna (gerçekleşme ihtimali daha yüksek olana) itibar edilir (Merginânî, t.y., s. 37). Yalan üzere birleşmesi mümkün olmayan büyük bir çoğunluğun rivayetine dayalı olduğu için (mütevâtir) kesinlik taşıyan Kur’an ve mütevâtir hadislerin yanında, bu derecede olmayan ayet ve hadisler de hüküm verirken delil olarak kullanılabilir. Yolda yürürken ayağa değen toprağa birisinin necis (dinen pis kabul edilen) bir maddeyi dökme ihtimali az da olsa bulunmasına rağmen temiz kabul edilmekte, yanılma ve yanılma ihtimali olmasına rağmen mahkemelerde şahitlerin ifadesine dayalı olarak hüküm verilmekte, ağaçtan yere düşen elmayı yemek –oradan geçen bir hayvanın kirletme ihtimaline rağmen- caiz kabul edilmektedir. Bu ve benzeri binlerce örnek vermek mümkündür. O halde fıkıh, hayatı idame ettiren mutlak bir kesinlik arama sorumluluğu yüklemekte, gerçeklik ihtimali yüksek olana dayanarak da hareket edebilme kolaylığı⁷ tanımaktadır.

Müslümanlara hangi hayvanların yenilmesinin haram kılındığı vahiy ile beyan edilmiştir. Helâl olanlar ise isim isim sayılmak yerine "*Haramlığı beyan edilenlerin dışındakiler helâl kılındı*" (Mâide Suresi, 5/1) buyrulmuştur. Bu durum haram alanın dar ve sınırlı, helâl sahanın ise geniş olduğunu gösterir. "*O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratandır...*" (Mülk Suresi, 67/15) ayeti yeraltı ve yerüstü zenginlikleri ile bütün yerkürenin insanların hizmetine sunulduğunu ifade etmektedir ki, bu da aslolanın helâl olduğunu ve bir şeye haram hükmünün ancak bir delile dayalı olarak verilebileceğini gösterir. Bu ilkedен hareketle diyebiliriz ki, fıkıh bilgininin yeni üretilen bir gıdanın dinî hükmünü araştırırken onu haram kılacak unsur taşıyıp taşımadığını tespit etmesi yeterlidir. Çünkü haram nesne barındırmayan gıdalar aslolanın helâllik olması ilkesinden hareketle mubah hükmünde olacaktır (Özdemir, 2014: 55).

Türkiye ölçeğinde helâl gıda çalışmalarına bakıldığında çoğunluk itibarıyla Müslüman olan bu ülkede aksine bir delil olmadığı sürece üretilen ürünlerin helâl olarak kabul edilmesi isabetli olacaktır. Bir işletmenin helâl gıda sertifikası almaması oranın haram ürünler ürettiği anlamına gelmeyecektir. Helâller sayılmaya başlandığında –mubah alan çok geniş olduğundan- eksik bırakılan her ürün, haram gibi görülmeye başlayacaktır ki, bu da başka bir mesuliyet doğuracaktır. Çünkü harama helâl demek gibi helâle haram demek de büyük bir günah olacaktır. O halde Müslümanların çoğunluğu oluşturduğu toplumlarda yapılması gereken helâlleri saymak değil, haramları delil ve bulguya dayalı olarak tespit etmektir.

Gayr-i müslim ülkelerde ise durum değişmektedir. Çünkü oralarda alkol, domuz eti, domuz yağı kullanımı çok fazla olduğu için araştırma yapmaksızın helâl hükmünü vermek mümkün olmayacaktır. Helâl gıda sertifikaları bu ülkelerde önemli bir işlev görmektedir. Örnek vermek gerekirse çikolata yapımında yaygın bir şekilde likör kullanılan bir ülkede çikolata yiyecek için, pizzada domuz etinin yaygınlıkla kullanıldığı ülkelerde de pizza yiyecek için önceden helâllüğünün araştırılması gerekir.

Bu açıklamalardan çıkan sonuca göre; Türkiye özelinde düşündüğümüzde yurtiçinden temin edilen ürünlerde helâl sertifikası bulundurma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak ithal edilen ürünlerde haram katkı maddesinin bulunma şüphesinin mevcut olması durumunda, bu hususta hassasiyet gösterilmesi gerekli olacaktır. Helâl otel standardı belirlenirken Türkiye’den temin edilen veya diğer İslam ülkelerinden ithal edilen ürünlerde “helâl belgesi” talep mükellefiyeti olmamakla birlikte, diğer ülkelerden yapılacak ithalatta “helâl belgesi” bulunma mecburiyeti aranmalıdır.

2.2.3. Mahremiyet Kapsamındaki Tavsiye Kuralları:

a- Sağlık görevlisi olarak hem kadın, hem de erkek hemşire ve doktor istihdamının sağlanması

⁷ Fıkıh ilminde kolaylığın yeri ve kolaylık içeren hükümler için bkz. Çalış, H. (2013). *İslâm’da Kolaylaştırma İlkesi*. Ensar Neşriyat, İstanbul.

Fıkıh ilminde birbirine yabancı kadın ile erkek arasında bakma ve dokunma bakımından belirli sınırlandırmalar getirildiği malumdur (Serahsî, 2000: X, 255). Ancak bu sınırlar zarurî maslahatları koruma durumunda belirli ölçüde değişebilmektedir. Zaruret ve ihtiyaca dayalı olarak kadının erkeği, erkeğin de kadını muayene etmesi meşrudur.⁸ Bu sebeple bu madde zorunlu kurallar arasında zikredilmemiştir. Ancak sağlık hizmetleri bakımından hem erkek, hem de kadın görevlinin istihdam edilmesi en ideal ortamı oluşturacağı için tavsiye nitelikli kurallar arasında sayılmıştır. Dinî kuralların yanında, örfen ve fitraten de insanların hem cinsiyle sağlık mevzularında daha rahat konuşabileceği göz önünde tutulmalıdır.

b- Otel çalışanlarının giyim-kuşamlarına dinî kurallar çerçevesinde hassasiyet gösterilmesi

Fıkıh ilmi, kadın ve erkeklerin kılık-kıyafetlerinde uymaları gereken ölçü ve sınırları açıklamıştır. Bu kurallara uymak şahsî açıdan zorunluluk taşımaktadır. Bu kurallara uygun davranmayanlar dinî sorumluluk altındadır. Bu maddenin tavsiye ilkeler arasında sayılmasının sebebi, bir işletmede tesettür kurallarına uygun olmayanların bulunmasının oradan hizmet almayı haram kılmaması sebebiyledir. Ancak dinî duyarlılığı olan insanların buldukları yerlerde ve yakın çevrelerinde kendileri gibi düşünen ve hareket eden insanlar görme isteklerinin olacağını düşündüğümüzde, giyim-kuşam konusunda helâl otel sertifikası için belirli kuralların getirilmesi tabiidir.

2.2.4. Dini Duyarlılık Kapsamındaki Tavsiye Kuralları:

a- Tuvaletlerin kible yönü olmayacak şekilde konumlandırılması

b- Yatakların ayak kısmı kibleye gelmeyecek şekilde ayarlanması

Yatarken ayakları kibleye uzatmayı yasaklayan bir ayet ya da hadis bulunmamaktadır. Kâbe'nin önemine dayalı olarak bazı kaynaklarda kible istikametine hassasiyet gösterilmesinden bahsedilmektedir. Ancak bu açıklamalar genelde açık alanda kibleye doğru tuvalet ihtiyacını gidermemek hakkındadır (Yıldırım, 1991:1721). Kapalı mekânlar için hüküm değişmektedir. Bununla birlikte kapalı-açık hiçbir yerde kibleye ayak uzatmak ve tuvaleti kullanmak istemeyenlerin de bulunacağını dikkate alarak otellerde oda iç dizaynında bu hassasiyete dikkat edilmesi yerinde olacaktır.

3. HELÂL SERTİFİKASINDA TASNİF SİSTEMİ

Helâl otel sertifika kurallarını fikhî ilkeler çerçevesinde incelediğimizde farz, vacip ya da haram hükümlerini taşıdığı için zorunlu olarak uyulması gereken kuralların yanında, mendup ya da mubah hükmünde olduğu için tavsiye niteliğinde kuralların da olduğu ortaya çıkmıştır. Bu tasnif, helâl otel sertifikasında ikili bir ayırma gidilmesini, asgarî şartları taşıyan helâl oteller ile azamî hassasiyeti ilke edinen oteller şeklinde iki farklı kategori oluşturulmasını mümkün kılmaktadır.

3.1. A Sınıfı (Sarı) Helâl Otel Sertifikası

Bu grubun A sınıfı ya da herhangi bir renk ile tanımlanması bir öneri niteliğindedir. Başka isimlendirmeler de yapılabilir. Sadece İslam ülkelerini ve dinî duyarlılığı olanları müşteri hedef kitlesi olarak belirleyen oteller “Sarı Helâl Otel Sertifikası” ya da “A sınıfı Helâl Otel Sertifikası” almayı tercih edebilirler. Bu sertifikayı almak için yukarıda izah edilen hem zorunlu kuralları, hem de tavsiye niteliğindeki kuralları yerine getirme mecburiyeti olacaktır. Otel tercihinde bulunurken A'dan Z'ye dinî hassasiyetin gözetilmiş olmasını isteyen müşteri kitlesi için bu sertifika sahibi oteller başlıca tercih sebebi olacaktır. Arzu ettiği ortamı bulamayacağı için turistik mekânlarda tatil yapmayı düşünmeyenler için de alternatif bir turizm hareketliliği bu sayede sağlanabilecektir.

3.2. B Sınıfı (Mavi) Helâl Otel Sertifikası

Bir otel müşteri hedef kitlesini daha geniş tutarak farklı kesimlerin yanında dinî duyarlılığı olanlara da hizmet vermeyi ilke edinebilir. Bu perspektif ile hareket edenler “Mavi Helâl Otel Sertifikası” ya da “B Sınıfı Helâl Otel Sertifikası” olarak isimlendirilen sertifika alabilirler. Bu sertifika için zorunlu kuralların yerine getirilmesi yeterlidir. Tavsiye kurallarına riayet etme beklenmemektedir. Asgarî şartlarda da olsa dinî hassasiyetin gözetildiği ortamlarda tatil yapmak isteyenler için bu gruptaki oteller tercih sebebi olacaktır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hizmet sektöründe gelişim sağlayabilmenin temel şartlarından biri, müşteri memnuniyetini sağlamak ve beklentilere cevap verebilmektir. Helâl otel sertifikaları, otellerde tatil yapma düşüncesinde olmayan birçok insanı turizm hareketi içine dâhil ederek daha çok müşteriye hizmet sunabilme imkânı sağlayacaktır. Artan

⁸ İslâm Fıkıhında zaruretın yeri ve kapsamı için bkz. Zuhaylî, V. (1982). *Nazarıyyetü 'z-zarûreti 'ş-şerıyye*. Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.

talep sektörün canlanmasına, istihdam fırsatlarının artmasına, yurtdışından gelecek konuklar aracılığı ile ülkeye döviz girdisinin sağlanmasına zemin hazırlayacaktır. Helâl sertifikası almayı tercih eden işletmeler isterlerse A Sınıfı, isterlerse de B sınıfı sertifika alabilmelidirler. Helâl sertifikasının geçerliliğinin devamı için sürekli ve düzenli bir denetleme sisteminin kurularak belirli aralıklarla kural ihlallerinin olup olmadığının kontrol edilmesi gereklidir.

Helâl otel sertifikası olan otellerden başka dindar Müslümanların hizmet alabileceği bir başka otel çeşidi farklı inançtan olanlara saygılı olan ve otel içinde alternatif çözümler sunan otellerdir. Bu otellerde dinî hassasiyet olarak helâl otel sertifikası için belirlenen zorunlu ya da tavsiye nitelikli kurallara riayet beklenmemektedir. Buradaki beklenti, dindar insana günaha girmeden o işletmede konaklama imkânı sunması, Müslümanlara dinlerine uygun davranabilmeleri için alan açmasıdır. Bu otellerde yemek hizmetlerinde domuz ve alkol bulunmasına rağmen, hazırlanmasından sunulmasına kadar karışıma gitmeden -aynı ızgaranın kullanılmaması, ürünlerin birbirine temas etmemesi gibi durumlara dikkat ederek- ayrı bir helâl yemek alternatifi sunulmalıdır. İsteyenlere alkollü içki sunulmakla birlikte, alkolsüz içecekler de bulunmalıdır. Havuzların kullanılmasında vücudu daha fazla örten kıyafetlerin kullanılmasına engel olunmamalıdır. Bu türden otelleri kullanan müşterilerin günah olan eylemi işlememe hususunda ferdi gayretlerine ihtiyaç vardır. Mayo reklamı yapılan panoya bakmamak, tuvalette su tesisatı yok ise önceden tedbir alarak tuvalete girmek, bahis oyun alanlarına gitmemek, masadaki alkollü içkiyi içmemek gibi haram olan davranışlardan kaçınmak şahsın sorumluluğunda olacaktır.

Burada ortaya konan teklifler helâl turizm çerçevesinde değerlendirildiğinde, hayatında farz, vacip ibadetleri yapmanın yanında mendup, müstehap olan davranışları da uygulamak isteyenler için A sınıfı helâl otel sertifikası alan işletmeler tercih sebebi olacaktır. Yolculuk durumunun dinde belirli kolaylık hükümlerini sağladığını düşünen ve otellerde zorunlu olarak bulunması gerekenler ile yetinecek olanlar, alternatif olarak B sınıfı helâl otel sertifikası alan işletmeleri de tercih edebilecektir. Gidilmek istenen yerde helâl otel sertifikası alan otel olmadığında yapılması gereken farklı din ve inançtan olanlara göre yemek ve havuz kullanımında düzenlemeler yapmış olan otellerin tercih edilmesidir. Bu tercihe en son başvurulacağı ve orada bulunduğu sürece günah kabul edilen eylemlerden kaçınma hususunda fertlere önemli sorumluluklar düştüğü ortadadır. Bu üç gruba girmeyen, dinî duyarlılıklara kayıtsız ve yenilen yemeklerde haram ürünlerin kullanıldığı otellerden hizmet almak ise fikhen meşru olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, V. (1995). *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Altuntaş, H. ve Şahin, M. (2005). *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Çalış, H. (2013). *İslâm'da Kolaylaştırma İlkesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Dilek, U. B. (2011). Teklifi Hüküm İfade Eden Kavramların Doğuşu, Gelişimi ve Terimleşmesi, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 18, s. 211-242.
- Ebû Dâvûd, S. E. (t.y.). *Sünen*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.
- Gurbetoğlu, Ali, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, <http://agurbetoglu.com/files/2%20ARA%C5%9ETIRMA%20%20T%C3%9CRLER%C4%B0.pdf> (Erişim Tarihi: 18.02.2017).
- İbn Mâce, M. Y. (t.y.). *Sünen*, Dâru'l- Fikir, Beyrut.
- Karaman, H. (1993). *İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri*, Nesil Yayınları, İstanbul.
- Karaman, H. (1996). *İslâm Hukukunda İctihad*, İfav Yayınları, İstanbul.
- Merginânî, A. E. (t.y.). *el-Hidâye şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye.
- Özdemir, A. (2014). *Kur'an'da Yeralan Fikhî İlke ve Konular*, Murat Kitabevi, Ankara.
- Serahsî, Ş. (2000). *el-Mebsût*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- Şa'bân, Z. (2015). *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, (çev. İbrahim Kâfi Dönmez), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Pamukçu, H. (2017). *Konaklama İşletmelerinde Helâl Turizm Standardizasyonu Önerisi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Pamukçu, H.ve Arpacı, Ö. (2015). Helâl Konseptli Otel İşletmeleri: Türkiye'deki Mevcut Durum Üzerine Bir Araştırma, *1. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu Bildirileri*, s. 319-331. Kastamonu Üniversitesi.

Tirmizî, M. İ. (t.y.). *Sünen, Dâru İhyâi't-Turâsil-Arabiyye*, Beyrut.

Topaloğlu, B. (1991). İslâm İtikadı Açısından Kıyafet ve Örtünme, *İslâm'da Kıyafet ve Örtünme*, İsav Yayınları, İstanbul.

Yıldırım, C. (1991). *Kaynaklarıyla İslâm Fikhi*, 6. Baskı, Uysal Kitabevi, Konya.

Zuhaylî, V. (1982). *Nazariyyetü 'z-zarûreti 'ş-şeriyye. Müessesetü'r-Risâle*, Beyrut.

<http://adlbelge.com/helâl-otel-sertifikasi> (Erişim Tarihi: 05.01.2017).

<http://www.gimdes.org/helâl-otel-nasil-olmali-2.html> (Erişim Tarihi: 05.01.2017).

<http://www.turizmaktuel.com> (Erişim Tarihi: 05.01.2017).